

Paolo, vader van een terrorist

Francesca Melandri werpt licht op vergeten Italiaanse levens

RONALD DE ROOY

Het moderne Italië kent een bewogen geschiedenis die bezaaid is met pijnlijke schandalen en onopgeloste mysteries. Veel ingrijpende gebeurtenissen hebben nooit een duidelijke plaats gekregen in het nationale collectieve geheugen. Dat verklaart dat ze tot op de dag van vandaag aanleiding geven tot verhitte ideologische discussies. Historici hebben de oorsprong van dit tot op het bot verdeelde collectieve geheugen herleid tot de broze politieke eenheid die in Italië pas laat in de negentiende eeuw ontstond en die in de loop der tijd alleen maar meer onder druk is komen te staan.

Contemporaine Italiaanse schrijvers en filmmakers mengen zich met hun verhalen in menige onopgeloste kwestie. Terwijl velen hun versies geven van spraakmakende of omstreden historische gebeurtenissen, verkiest Francesca Melandri episoden en thema's die amper de voorpagina's haalden of in de vergetelheid zijn geraakt. Met haar debuutroman 'Eva slaapt' wierp zij al een origineel licht op de beladen jaren van rood en zwart terrorisme. De familiegeschiedenis speelt zich af tegen de achtergrond van een bloedige maar vergeten vrijheidsstrijd in Zuid-Tirol. In haar tweede roman 'Hoger dan de zee' verkent ze een andere niche in de Italiaanse geschiedenis: de persoonlijke verhalen van familieleden en nabestaanden van de daders. Terwijl de naasten van de slachtoffers doorgaans uitvoerig in de publiciteit komen en vaak ook blijven, krijgt de aanhang van de daders zelden of nooit aandacht.

'Hoger dan de zee' speelt aan het eind van de jaren zeventig. De herinnering aan de ontvoering en moord op premier Aldo Moro in 1978 ligt bij iedereen nog heel vers in het geheugen. Maar Melandri neemt haar lezers mee naar een geïsoleerde marge van de door terrorisme en politiegeweld getraumatiseerde samenleving: een zwaar beveiligde gevangenis op een klein eilandje in de Middellandse Zee.

Hoewel de naam niet wordt genoemd, gaat

Liefdevol en subtiel beschrijft Melandri de naasten van de daders, die elkaar bij de gevangenis ontmoeten

het hoogstwaarschijnlijk om de beruchte gevangenis op het eiland Asinara, ten noordwesten van Sardinië. Hierheen stuurde de Italiaanse staat tijdens de 'loden jaren' terroristen van de Rode Brigades en seksuele delinquenten, en in de eerste helft van de jaren negentig ook gevaarlijke leden en kopstukken van zowel de maffia als de camora.

De omgeving van de gevangenis is idyllisch, een oase van ongerepte natuur en een schitterende zee. Luisa en Paolo hebben beiden de lange tocht gemaakt naar deze afgelegen bestemming.

Luisa is moeder van vijf kinderen en boerin. Vanuit haar bergdorpje heeft ze liefst 24 uur moeten reizen om haar gewelddadige echtgenoot te bezoeken die al bijna tien jaar zit opgesloten. Recentelijk is hij overgeplaatst naar dit strenge regime omdat hij een gevangenenbewaarder heeft vermoord.

Filosofieleraar Paolo komt voor zijn zoon, een jonge terrorist die uit volle overtuiging de

revolutie predikte en voor dit ideaal verschillende moorden pleegde. Hoewel Paolo alle processen trouw heeft bijgewoond en geen enkele bezoekmogelijkheid heeft overgeslagen, draagt hij in zijn portemonnee ook altijd een krantefootje van het driejarige dochtertje van een van de slachtoffers die zijn zoon in koelen bloede heeft gedood. Nadat Paolo's vrouw Emilia is gestorven van verdriet bleef de zachtmoedige Paolo achter, vol onbeantwoorde vragen over hoe het zo mis kon gaan met zijn ooit zo gelukkige gezinnetje.

Een derde hoofdpersoon is de jonge gevangenenbewaarder Pierfrancesco Nitti die met zijn echtgenote op het eiland woont. Ook hier laat Melandri op subtiel wijze een dubbele werkelijkheid zien. Nitti is een wrede cipier die bij gevangenen met bruto geweld gehoorzaamheid en respect probeert af te dwingen. Achter deze façade zit hij totaal in de knoop vanwege het contrast tussen zijn dagelijkse werk en zijn leven als gepassioneerde echtgenoot en zorgzame vader.

Vanwege een zware storm brengen Luisa en Paolo noodgedwongen de nacht op het eiland door. Deze pauze in hun levens op zo'n beladen plaats zorgt voor een gevoel van saamhorigheid en wederzijds begrip. Even komen ze een beetje los van jaren opgestapeld en nooit gedeeld verdriet. "Een zoon. Dat is erg", zijn de eenvoudige woorden waarmee Luisa onmiddellijk tot Paolo's hart doordringt.

Liefdevol beschrijft Melandri hoe deze vergeten slachtoffers van het geweld van hun naasten in elkaars nabijheid zichzelf een beetje terugvinden, hun waardigheid, zelfvertrouwen en het vermogen om lief te hebben. Zo wordt het bezoek aan het grimmige gevangenis-eiland onverwacht een hoopvol nieuw begin.

Francesca Melandri: Hoger dan de zee.

Uit het Italiaans vertaald door Jan van der Haar.

Cossee, Amsterdam; 172 blz. €18,90

De beruchte gevangenis op het Sardijnse Asinara